

OM
MARTIN VAHLS FORTJENESTER

AF
NATURKYNDIGHEDEN

SOM
VIDENSKABSMAND OG LÆRER.

AF
PROFESSOR *JENS WILKEN HORNEMANN,*

RIDDER AF DANNEBROGEN.

Planterne; som næsten ethvert dannet Menneske ønsker at kiende, og som alle foreene sig i at ynde, baade fordi de i skiønne og fynderlige Former og herlige Farver udgiøre den meest imponerende, meest forskiønnende, og ved deres Metamorphoser meest interresserende Deel af Naturen, og fordi de ved deres Nytte ere os saa uundværlige, stode kun halv afslørede, og derfor kun halv kiendte; da i Midten af det foregaaende Aarhundrede adskillige store Mænd borttog Sløret, og fremstillede Kundskaben om disse Naturlegemer paa en fattelig, overskuelig, og i Naturen grundet Maade.

Saadanne Mænd vare *Tournefort*, *Jussieu*, *Haller* og *Linné*; men blandt dem var *Linné* den, som var den meest omfattende, og den, som havde den mest afgjørende Inflydelse paa Botanikens Fremme.

De linneiske, en saa uhyre Kreds omfattende, giennemskuende, og i dens mindste Deeles ordnende Evner, fremtraadte vel ikke fiden samlede hos nogen enkelt, thi hvor fielden frembringer Naturen en saadan Mand; men de gik dog fordeelte i Arv til mange af hans Disciple; og det er især ved disse ufortrødne Arbeide paa at fuldende og forskiønne den

linneiske Bygning, at Botaniken har naaet sit nærværende, næsten uoverfeelige Omfang.

De linneiske Disciple hvile nu næsten alle med deres store Lærer under de Blomster, de lærte os at kiende; men at deres Aand ikke skal forlade os, og deres Minde ikke tabe noget Træk af sin Character; er det godt, at de, som faae, kiendte og ærede dem, fremstille deres Billede for dem, som ikke have nydt dette Held: og derfor troer jeg det gavnligt, naar jeg vover at fremstille Trækkene af en Mand, som blev anseet for een af *Linnés* troeste og meest fuldendte Disciple, hvis Kiendskab og Venskab jeg regner blandt mit Livs største Held, af Botanikeren *Martin Vahl*.

Da det i flere Selskaber er en god Skik, at mindes de afdøde Medlemmer ved Fremstillelse af hvad de vare, og hvad de virkede; og da det ogsaa er en Vedtægt i dette Selskab paa denne Maade at hædre de tabte Medlemmer: faa haaber jeg og, at dette Forfög, skulde end Udførelsen af Æmnet være meget mindre heldig, end Valget deraf, ikke vil blive fundet upassende.

Det er ikke min Hensigt her at meddeele Selskabet en Biographie af denne fædne Mand, hvis Værd først blev ret erkiendt i Fædrenelandet ved hans Død, faa at man med Rette kan anvende *Suhms* Ord: "*similem si quis sic dilige vivum.*" Jeg kiender ikke nøie nok de Evner, han røbede som Barn, og udviklede som Yngling, de Kundskaber, hvormed han smykkede sig under *Linnés* Veiledning, de Hændelser, der mødte ham paa Reiser; og jeg vil ikke engang stræbe at kiende de Hindringer, som modfattedes hans Energie, og de Tidspunkter i hans Liv,

som kunne erindre om det passende i hiin Gravskrift; jeg kiendte ham især som Lærer og Lærd, og som saadan vil jeg føge at tegne ham.

I.

Vahl som Lærer.

En Lærer i Botaniken kan paa flere Maader opvække Lyft til denne Videnskab og udbrede Kundskaber deri. Ikke at tale om den Oplysning, han udbreder ved sine Skrifter, som hvad *Vahl* angaaer vil blive underfögt i den fölgende Afdeeling, kan han gavne og danne ved sit Foredrag fra Cathedret, ved sine Demonstrationer i den frie Natur, og ved jevnlig Omgang med de Mennesker, som ynde denne Videnskab. I alle disse Henseender var *Vahl* en fortrinlig Lærer.

Han manglede vel i Foredraget det Liv og den Varme, som man nödig savner ved den törre Terminologie og den logisk strænge Systemlære, fordi nemlig en vis blyfærdig Frygtfömhed qualte under Foredraget den Ild, som var Drivefieren til hans Flid, og som man först ved nöiere Omgang lærte at kiende hos ham — og, fynderligt nok, han, som i det selskabelige Liv var frie og utvungen, og i sine Tilhörerers Kreds uden for Cathedret meddeelende, var fra Cathedret tvungen og frygtförm. Men des fikkrere og sandere, og desmere passende for dem, som han underviiste, var det, han foredrog. Han gik fielden uden for sine skriftlige Optegnelser, hævede endog ikke Öinene fra disse, men disse Optegnelser vare og Resultaterne af mange Aars Flid og rigtig rettede Studier, fra den Tid, da han i den lineiske Skole stod op för Solen, naar hans Ven *Fabri-*

tius flukte sin Lampe, til den Dag da vi nöde hans Undervisning; de vare Frugter af hvad han havde feet fra Nordcap til Tunis; og af hvad han havde overlagt og giennemtænkt i sit heele, aldrig arbejdsløse Liv.

Hvor meget end Plantelæren er forandret og udvidet siden den Tid, kunne disse Forelæsninger, som bleve optegnede af hans Tilhørere, endnu ansees som Mönstere paa hvad der bør foredrages i denne Videnskab.

Hans Auditorium var derfor ikke et fuldproppet Huus, som ventede paa smukke Phrafer og skiemtfulde Anecdoter, men det bestod af saa, opmærksomme og videbegierlige Tilhørere, som lærte hvad de önskede at lære, og især veiledtes til selv at undersöge Naturen, og at troe denne mere, end Læremesterne; — men saa stor var *Vahls* Autoritet, at "*Vahl* har sagt det" om trent var det samme, som: jeg har selv erfaret det.

Som Systematiker fulgte han *Linné*, fordi han anfaa den sexuelle Methode for at være den letteste at lære og den nemmeste at bruge; og altsaa den gavnligste, som heuristisk Methode betragtet; ikke fordi han med indskrænket Stolthed vilde hæve den paa den synoptiske Methodes Bekostning, da han, ligesom *Linné*, meget vel indfaa dens Fortrin til Overfigt af det heele; hvilket og ingen bedre end han kunde indsee, fordi han overkuede saa meget.

Han var eiheller nogen slavisk Efterfølger af det linneiske System. Mange ere de Forbedringer i Henseende til Classer, Ordener og Slægter, som han anbragte derved i sine Skrifter, og som i det fölgende vil blive beviist. Man behöver kun at eftersee hans sidste Arbejde, som endog ved sin Begyndelse for-

doblede hans allerede erhvervede Hæder, og giennemlæse Forerindringen dertil, for at see, at han kiendte baade Fuldkommenhederne og Manglerne ved den linneiske Methode, og at han fögte, saa meget som Naturen tillod det, at rette de sidste.

Jussieu, denne store Botaniker, som synes, ligesom de fleste af hans Familie i opstigende Linie, at være skabt for den synoptiske Methode, og som maaske selv ikke er aldeles frie for Partiskhed, naar det heuristiske System sammenlignes med det af ham adopterte synoptiske, var *Vahls* fortroelige Ven, og jeg har selv været Vidne til den Agtelse, de viiste for hverandre: *Jussieu* for *Vahls* heuristiske Skarpfindighed, og *Vahl* for *Jussieus* synoptiske Genialitet, uagtet deres Synsmaader vare heelt forskiellige.

Vahl kom sædvanlig ind i Læsefalen nogen Tid förend Forelæsningerne skulde begynde, og anvendte denne Tid til en Underholdning med sine Tilhørere, som for dem var meget lærerig. I disse Minuter meddeelttes uden Tilbageholdenhed Oplysninger om det, man endnu ikke rigtig forstod; man erholdt af *Vahls* store litteraire Forraad, mange litteraire Noticer, som ellers vanskelig findes, man hørte ham beskrive de store Mænd, de herlige Egne, de Haver, de fieldne Planter, han paa sine Reiser havde lært at kiende. Kort sagt, disse Forerindringer vare næsten lige saa lærerige som Forelæsningerne selv, og det er kun Skade, at de ikke som disse bleve optegnede, da mange smaa Omstændigheder, som naar de vedkomme store Mænd ere meget interressante, og som ingen kiendte uden *Vahl*, døde bort med ham.

Men stiftede end *Vahl*, ved sine paalidelige og kundskabssrige Forelæsninger, megen Nytte for enhver, som havde Smag for Naturens Betragtning, og Stadighed til at overvinde de Vanskeligheder, som ere forbundne med Videnskabernes Begyndelsesgrunde; stod denne dog tilbage for den, han udbredte, naar han førte sine Lærlinge ud i Naturen selv. Her og i Studerekamret var hans rette Hiem! hielt for at samle, der for at undersøge. Den Frygtfomhed, som hvilede over den fra Cathedret docerende, var aldeles forsvunden fra den i Skove og Dale og paa Bakker; men overalt blandt Planter vandrende Lærer.

Botaniske Excursioner ere rigtig anstillede den bedste Skole for den, der lyfter at kiende Planterne. Man seer her Planten i sin naturlige Størrelse, i sine sædvanlige Forhold, i sine naturlige Omgivelser, i den Jordbund og den Stilling, den fordrer, kort sagt i alle dens cosmiske Momenter; man seer Plantens Metamorphose og dens forskiellige Deles succesfulde Udvikling, man finder igien de gamle Venner fra foregaaende Aar, og der ligger uidentivl en dybere Følelse til Grund for Behageligheden i denne Tanke, end man sædvanlig forestiller sig, thi de vare jo forsvundne og staae nu efter et langt Mellemrum blomstrende for os.

Alt dette sees og undersøges ikke inden for en Læsefahls snevre Vægge, ikke i en botanisk Haves stive systematiske Orden, hvor disse samme Planter maae tvinges ind imellem fremmede Omgivelser, og derfor ogsaa ofte faae et fremmed Udseende; men i den ubegrændsede Natur, hvor Planterne, saa at sige, ere ordnede efter hine cosmiske Momenter, og hvor ikke

allene Lærningen; men og Læreren finder en utømmelig Kilde til Kundskab.

Den hvert Aar atter unge Natur meddeeler sine Dyrekere den Kraft, den Sundhed, den Munterhed og den Serenitet, som er udbredt over den; kiere Minder sætter ham i Forbindelse med henfarne Dage og fjerne Egne, og der har neppe været nogen Botaniker, som var det af Lyft, der ikke, lig Trækfuglen, naar Vandrigstiden nærmer sig, følte en vis længselsfuld Uroelighed efter at lykønske Naturen, og fryde sig selv til Vaarens og de veksende Aarstiders, og de med dem veksende Planter Fremkomst.

Hos *Vahl* sammenknyttedes her behagelige Erindringer fra fjerne Tider og Egne, fra den Tid, da han med *Linnés* talrige Følge gennemvandrede Upsalas Omegne, til da han eene gennemfögte halvtropiske Egne i Afrika. Naturligviis maatte dette oplive det ved Næringsforger og ubehagelige Forhold nedslagne Sind, og bortjage den Frygtsomhed, som viiste sig hos ham, naar han betraadte Lærestolen.

I disse Forhold var vores Lærer *Vahl* os dobbelt kier, hans Venlighed og Munterhed, foreenet med Naturens, satte os i den Stemning, som modtager lettest Indtryk; og derfor længtes vi alle efter den Dag, da vi skulde med ham vandre til Planternes Hiem, og lære dem der at kiende.

Baade fra Lærestolen og i Marken virkede altsaa *Vahl* med Held paa de unge Mennesker, som hørte og fulgte ham. I en snevrere Kreds, og med mere Hensyn til et dybere Studium af den vegetabiliske Natur, virkede han paa den, som havde Leilighed til, ved daglig Omgang at nyde hans Underviisning.

Her faae man den linneiske Discipel i et nærmere Forhold; et simpelt Væsen uden Prætentioner, foreenet med flere Kundskaber, den flittige Naturgrandker, som samlede Lærdom af Interesse for Sagen selv uden Tanke om at prale dermed, og med alt dette den strænge Kritiker, som forstod at veie Skribenternes Værd, naar de stode under hans Forum.

Under hans Opfigt og Veiledning underfögte man Planterne, sammenlignede dem med beslægtede Arter, gjorde Forsög til at udkaste udförlige Beskrivelser og sammentrængte Characterer, og övede sig derved i det, som var foredraget paa Collegierne; men gik tillige dybere ind i Videnkaben.

Hadde man fundet noget, som man troede var nyt eller siendent, tyede man til ham, som den siikkreste Kilde her i Byen for at finde Oplysning, og aldrig mödte man Uvillie; den var derimod ham kiereft, som kom oftest, og især de, som udstrakte deres Videlyft til de lavere Vegetabilier, der endnu den Tid vare kun ufuldkommen kiendte. Paa denne Maade viiste *Vahl* sig som Lærer, — og dog var hans egentlige naturlige Kald: ved egne Underfögeller at fremme Plantelæren.

II.

Vahl som Lærd.

Fra en meget tidlig Periode i hans Liv stod det Maal for ham, at forskaffe sig en for saavidt muelig fuldstændig Kundskab om Vegetabilierne.

En meget ualmindelig Hukommelse, et siikkert Öie til at finde Differentser og Overeenstemmelse, et fortroeligt Bekiendtskab med de linneiske, Videnkaben faa gavnlige, Princip-

pier for Slægternes og Arternes Adskillelse, underflöttet ved hans utrættelige Flid, og den fieldne Lykke, han havde nydt, at see faa meget paa sine mange Reiser fra Nordkap til Tunis, bragte ham hver Dag nærmere til dette Maal.

Af et Fragment af hans Reisejournal til Tunis, som giemmes i den botaniske Haves Bogsamling og hvoraf noget er trykt i *Iversens* almennyttige Samler, ligesom ogsaa af Beskrivelse over hans Reise i Norge, som er indført i Naturhistorie Selskabets Skrifter, seer man, hvor opmærksom han var paa alt det, som omgav ham, især af Naturens Frembringelser. Han var imidlertid meget forsigtig i at lade noget offentlig publicere af sine mangfoldige Optegnelser og Bemærkninger, og det er vist, at han var henved 40 Aar, og af alle Botanikere anseet for en meget udmærket Plantekyndig, förend han ved Skrifter havde viist, at han var det.

Ved hans Hiemkomst fra hans förste fleeraarige Reise, som havde udstrakt sig til Holland, Engelland, Frankerige, Schweiz, Spanien, Portugal, Italien og det nordlige Afrika, fremböd sig en fielden Leilighed for *Vahl* til at vise, at han forstod, at de-chiffrere endogfsaa Naturens ulæselige Skrift.

Botanikerne ventede nemlig endnu paa de egentlige naturhistoriske Resultater af Expeditionen til Arabien.

Vel havde *Niebuhr* med utrættelig Flid ordnet og udgivet det Forskälke Mssept. Men dels vare disse kun afbrudte Optegnelser, som Forfatteren, om han havde levet, vilde have suppleret, og maaskee omarbejdet, naar han havde Leilighed til at bruge de europæiske Hjelpekilder; dels var *Forskäl* ikke nok bekiendt med Botanikens Fremskridt, til at han med Sikkerhed

kunde bestemme de fundne Planter, hvilket fees deraf, at han ofte udgav en Plante for nye, som ikke var det, og omvendt antog en Plante for bekiendt, som virkelig var nye. Uvisheden om de Forskållke Bestemmelfers Rigtighed kunde kun afgiøres ved Underfögelsen af det Forskållke Herbarium; men dette var i en maadelig Forfatning.

Forskål bayde indlagt alt for smaae Exemplarer og törret dem flet; de havde lidt meget paa Reisen hertil, og bleve flet behandlede efter Hiemkomsten. Istedet for at törre dem paa nye, havde man fat dem urörte hen paa et fugtigt Sted, og först da *Vahl* fik Tilladelse til at underföge dem, bleve de tagne frem. Dette skedte egentlig i Aarene 1779 til 1783 da *Vahl* var hiemkommen fra den linneiske Skole; men *Vahl* udgav intet derom, förend efterat han var kommet tilbage fra sin store Reise, paa hvilken Oplösningen af de mange vankelige Spörksmaale, de Forskållke Planter vedkommende var eet af hans vigtigste Objecter. Han ventede, at finde disse, dels fordi han i det Tournefortske Herb., som giemmes i Paris, haabede at erholde mange Bidrag til Kundskab om det Forskållke, dels fordi han selv bereiste mange Egne, som i climatiske Forhold vare lige dem, som den arabiske Expedition havde underfögt; og denne Forventning blev ikke skuffet.

I *Symbolæ botanicæ*, hvoraf *Vahl* udgav den 1ste Deel 1790, den 2den Deel 1791, den 3die Deel 1794, beskrives efter det Fork. Herbarium omtrent 250 Planter, hvoraf 188 ere aldeles nye Arter, og af disse endog 16, som Fork. aldeles ikke havde lagt Mærke til. Betragter man den Tid, F. tilbragte paa denne Reise, og de til den Tid temmelig ubekiendte Egne,

som han giennemfögte; er dette Antal, sammenlignet med hvad andre Reifende i andre Lande havde udrettet, ikke betydeligt; men man maae ikke glemme, at en uheldig Skiæbne forfulgte *Forskål* og hans Samlinger, at han desuden maatte deele sin Virksomhed til alle Naturrigerne, og at det, vi kiende af de Forskålske Samlinger, er maaske ikke tredie Delen af hvad han havde samlet. I sin *Enumer. plant.* beskriver *Vahl* endnu adskillige Forskålske *Cyperoideæ*, som ikke ere anførte i *Symbolæ*. Hvad vi imidlertid nu kiende deraf, skyldes vi *Vahl*, som saa at sige atter fandt Planterne, efterat de paa nye vare blevne ukiendte, og vi skyldes endog *Vahl* det meeste, som vi endnu eie af hiint Herbarium; thi det bedst conserverede, som er tilbage deraf, findes i den *Vahlske* Plantesamling, som ved Hs. Majestæt Kongens Naade nu findes ved den botaniske Have. Hvormeget maatte man ikke ønske, at Forsk. zoologiske Samlinger havde fundet en saadan Fortolker. Foruden disse *Forskåliana* indeholde *Symbolæ botan.* en Mængde vigtige Plantebeskrivelser og Oplysninger om fieldne og nye Arter, hvilke vare Resultater af hans Reiser. Af nye Arter, som ikke ere Forskålske, har han i dette Værk beskrevet ikke mindre, end 524, hvilke han for störste Deelen selv havde fundet, (kun nogle saa vare ham meddeelte af andre Botanikere) og af fieldne, forhen ikke rigtig kiendte eller differentierede Arter omtrent 200.

Symbol. bot. blev derfor anseet medrette for et af de vigtigste botaniske Skrifter, som i lang Tid var udkommet, som et modent Produkt af en moden Skribent; det forskaffede sin Forfatter det hæderlige Navn af een af Datidens grundigste

Botanikere, og det flaaer endnu hos alle Kiendere blandt Hovedværkerne i Botaniken.

1785 var *Vahl* i Conferentzraad *O. F. Müllers* Sted udnævnt til Udgiver af *Flora Danica*. Ogfaa her kom han ved fine udbredte Kundskaber om alle Plantefamilier paa sin rette Plads. At det var til stort Held for dette Værk, at *Vahl* blev Udgiver deraf, har jeg paa et andet Sted fögt at bevise; her vil jeg kun bemærke; at man i de *Müllerske* Hefter ikke kunde rose den Fuldendelse i Henseende til Tegning, Stikning og Illumination, som udmærkede de *Oedercke*, at *Müllers* Nomenclatur viiste, at han ikke var Botaniker, som Zoolog, og kun i Henseende til de lavere Vegetabilier havde Fortienester af Værket.

Vahl indfaae, at *Fl. Dan.* som et National - Værk, der havde den dobbelte Bestemmelse, at udbrede Kundskaber om Fædrenelandets Vegetabilier i Fædrenelandet selv, og at giøre Fremmede bekjendt med Danmarks vegetabiliske Produkter, burde være i Tegning og Stik correct og naturtroe, uden at hæves til et Pragtværk, som ved sin Koftbarhed vilde blive mindre almeenbrugbart.

I de 6 Hefter, som *Vahl* udgav, findes omtrent 180 Planter, som ikke forhen vare fundne i det danske Rige, og af disse vare ikke mindre, end 83 nye Arter, for störste Deelen Cryptogamer, men hvoraf dog nogle Phanerogamer, nemlig: *Aira atropurpurea*, *Poa glauca*, *Astragalus sordidus*, *Dryas integrifolia*, *Salix Chrysanthos*. Et betydeligt Tillæg fra et Land, som allerede var faa meget underfögt!

Ved Naturhistorie Selskabets Oprettelse fandt *Vahl* Anledning til at udarbeide og publicere adskillige interessante Af-

handlinger, som i Forhold til deres Størrelse, ikke mindre, end de foregaaende Værker berigede Videnfkaben, jeg vil kun her anføre hans Afhandling om *Cinchona* Arterne og om *Perdicium* og *Rohria*, som høre til de fortrinligste Monographier, og indeholde særdeles meget Nyt. Den første er tillige vigtig i medicinsk Henseende, og er bleven oversat paa Engelsk af Engellænderen *Lambert* i hans Afhandling om samme Slægt.

Vahls Forbindelse med Dr. *König*, med *Röttler* og andre af de danske Missionairer, som udentvivl have flere Fortienester ved at samle Ostindiens Naturprodukter, end ved at omvende Individuer af de forskiellige indiske Kaster til maadelige Christne, forskaffede ham en udbredt Kundskab om dette herlige Climats skiønne Planter; men endnu mere Nyt modtog han fra Vestindien og Amerika. Ved de betydelige Samlinger, som Dr. *Phlug*, Botanikeren v. *Rohr* og Rector, siden Etatsraad *Vest* sendte ham fra de Vestindiske Öer, og som Dr. *Ryan* meddeelte ham fra Montferrat, Monte Video, Surinam og andre Steder paa det faste Land, blev han ligesom overrasket ved den yppige Vegetation, de nye Former og det herlige Farvespil, hvormed Planterne derfra overgaae baade de afrikanske og asiatiske Planter. Han beskrev en Mængde af disse i sine *Eclogæ americanæ* og meddeelte i *Icones plantarum* Tegninger af 30 Arter af disse, som ikke i hiint Værk vare blevne afbildede.

Botanikerne erholdt ved dette Værk Kundskab om 171 nye Arter, som næsten alle vare meget udmærkede Planter, og deriblandt 11 nye Slægter, foruden fuldstændigere Oplysning, end man hidtil havde havt, om 75 Arter.

Men et Arbeide af en langt flörre Omfang, og mere almindelig Interresse beskieftigede *Vahl* i hans sidste Levetid; et Arbeide, som til den Tid var höist növendigt, for at Botaniken ikke skulde blive et Chaos, og som ingen bedre, end han kunde udrette; dette var en Beskrivelse over alle til den Tid bekiendte Planter i systematisk Orden, eller med andre Ord en *Species plantarum*.

Ved Opdagelsen af mangfoldige Öer i Sydsöen, som bleve underfögte i botanisk Henseende af kyndige Reisende, ved fortsatte Underfögelfer i de övrige Verdens Deelee, især i Amerika, Ostindien og Sydpynten af Afrika, og ved den Opmærksomhed, som de europæiske Botanikere viiste mod de lavere Vegetabilier, var Antallet af de bekiendte Planter voxet til det tredobbelte af hvad *Linne* havde kiendt. Naturligviis var det linneiske *Systema*- og *Species plantarum* derved bleven ubrugeligt, naar man nemlig vilde gaae noget dybere, end til de almindeligste Planter. Adskillige nye Udgaver af de linneiske Værker bleve vel besörgede, men de tilföiede Forögelfer vare faa faa hos nogle, og faa blottede for Kritik hos andre, at man i dem fandt snarere en Labyrinth, end en Traad, som kunde lede derigiennem. Vel findes disse tvende Feil i en mindre Grad i den *Species pl.*, som *Willdenow* udgav, men denne Mand blev först i sin sildigere Levealder, ved Udvidelse af sine Kundskaber og Samling af en Mængde Materialier, dette Arbeide nogenlunde voxen. Derimod havde *Vahl* i sin hele Levetid, omendkiönt kun i Begyndelsen til sin egen Oplysning, stræbt at göre sig duelig til dette Arbeide. Næsten alle i den sildigere Tid giorte Opdagelser vare ham bekiendte, enten ved

Autopsie eller ved Skrifter og Correspondence; enhver, som troede at besidde noget Nyt, meddeelte ham deraf, dels for selv at indhente Oplysning, dels for at bidrage til Fuldkommenheden af et Værk, som han fra alle Sider blev anmodet om at udgive længe førend han vovede derpaa.

Adskillige i den fildigere Tid udkomne Værker vare ogsaa *Vahl* til stor Nytte og Lettelse ved hans Udarbejdelse. Ikke at tale om de mange fortreffelige Floraer over adskillige hidtil ubekjendte Egne, og Monographier over betydelige Slægter og Familier, samt den Mængde af botaniske Nyheder, som blev bekjendtgiort i den franske *Encyclopedie methodique*, fandt han i *Gærtners* fortræffelige Værk over Frugterne og Frøene, og i de franske Botanikeres, især *Richards*, Udarbejdelse over de naturlige Familier mangfoldige fikkre, og i Naturen grundede Jagtagelser til Slægternes rigtigere Bestemmelse, hvilke han upartisk og troeligen brugte.

Imidlertid indfaae han, at for at bringe Værket til en større Fuldkommenhed, var det nødvendigt at gjøre en Reise til Paris, hvor den største Mængde af botaniske Skatte vare samlede, ikke allene saadanne ældre, som de foregaaende Systematikere ikke havde kjendt, f. e. *Tourneforts* og *Commerfons*; men ogsaa saadanne, som nyere Reifende havde hiembragt, da, paa den Tid i det mindste, ingen Nation kunde sættes i Sammenligning med den franske, i Henseende til den Mængde af Naturforskere, som flittigen og grundigen underfögte og samlede fierne Landes Naturprodukter.

Reisen, hvortil *Vahl* blev understöttet af den danske Regjering, var meget frugtbringende, endog over *Vahls* Forvent-

ning. Han blev modtaget med den Velvillie, som er de pariske Lærde egen, og med den Agtelse, som de skyldte hans Kundskaber og Fortienester; og da alle vare overbeviste om, at ingen bedre, end han kunde udføre det Arbejde, som var Maalet for hans Reise, vare og alle redebonne til at give ham Bidrag dertil. Derfor bleve alle offentlige og private Samlinger villigen aabnede for ham; ja det blev ham endog tilladt, at benytte sig af Manuscripter, som man agtede at bekiendtgjøre.

Vahl kom tilbage med en Skat, som var stor og fvarende til hans Öyemed; han havde ikke allene udvidet og fikret sit Blik paa Klafficationen i Almindelighed; men han havde lært en stor Mængde Nyt at kiende. Ikke mindre end 4000 Beskrivelser af nye Planter, hvoraf de fleste endog vare ham meddeelte i tørrede Exemplarer, høre til Frugterne af hans Reise.

Med en Flid, som var beundringsværdig, og med en Stædighed, som jeg ikke har feet Mage til, tog *Vahl* nu fat paa alle sine Optegnelser og Excerpter, sammenlignede dem med sit Herbarium; og fandt nu, at næsten alt maatte omskrives, forinden det leveredes til Pressen, at hele Klasser maatte udgaae og fordeeles, at Familier maatte forandre Plads, mangfoldige nye Slægter dannes, og mange forandres, at af Synonymerne hvert

især maatte eftersees og nye tilføies &c.; og dog bragte han det dertil, at den første Deel af dette Værk, som han gav den beskedne Tittel: *Enumeratio plantarum* &c., og som indeholdt de tvende første linneiske Klasser, udkom alt i Aaret 1804.

Det Bifald, som dette Skrift modtoges med, var udeelt; i engelske, franske, tyske, italienske og amerikanske Journaler blev det anmeldt med Lovtaler over Forfatteren, og alle ønskede, snart at erholde Fortsættelsen deraf. *Vahl* vedblev ogsaa troeligen at arbeide derpaa, selv under Trykningen af den første Deel, og fik den anden Deel næsten færdig; men han oplevede ikke at see mere, end Halvparten trykt. Det manglende blev udgivet af nogle af hans Venner.

Disse tvende Deele af *Vahls Enumeratio*, indeholde Klasserne *Monandria*, *Diandria*, og den første Orden af *Triandria*, og udgiøre omtrent 15de Deelen af Systemet, Cryptogamerne ikke med beregnede. De indeholde Beskrivelser, af omtrent 1600 forskiellige Plantearter, hvoraf 273 vare aldeles nye. Sammenligner man dette Skrift med de samme Klasser i den Willdenowske *Species plant.*, da er Forskiellen meget betydelig, thi det indeholder 224 Planter mere end dette.

Beregner man Forholdet af disse Klasser mod det heele, da er det rimeligt, at derfom Himlen havde forundt *Vahl* en

faa lang Levetid, at han kunde have fuldendt dette *Opus arduum*, vilde det have indeholdt, foruden Cryptogamer, thi diffes Antal kan for Tiden ikke beregnes, over 52000 Arter; og dog var til den Tid, *Humboldts* og *Bonplands* Opdagelser i Amerika, *Browns* i Australien, *Roxburghs* i Ostindien, *C. Smiths* ved Bredderne af Zaire Floden, *Purshs* i Nord-Amerika, *Biebersteins* paa Caucasus, de franske *Botanikeres* i Ægypten, og faa mange andres, endnu ikke bekiendte.

Men Fortrinet af den *Vahlske Species plantarum* var ikke allene Plantearternes Mængde, som den indeholdt; det bestod i flere Fuldkommenheder. Arterne vare nemlig fortreffelig differentierede, og man sporer ikke deri den Hang til at danne nye Arter, som nu griber om sig iblandt de botaniske Forfattere. Synonymerne vare valgte med Sikkerhed og Kritik, og næsten alle Planterne udförlig; men paa linneisk Viis tillige sammentrængt beskrevne; kort sagt: det var det fuldkomneſte Arbeide af denne Art, som hidtil var udkommet.

Resultatet af disse Betragtninger over *Vahl*, som Lærer og Lærd ere:

- 1) At *Vahl* som Lærer, virkede meget, og mere, end nogen för ham til Botanikens Fremme i Fædrelandet.

- 2) At Værket *Flora danica* skylder ham en stor Deel af den Roes, som Botanikerne tilkiende det, da han satte dets Grændser lige langt fra skadelig Oeconomie og unødvendig Pragt; men udvidede dem ved en Mængde af nye Planter.
- 5) At han ved sine Skrifter var et Mynster for Botanikerne, ved Lærdom uden Pedanterie, og ved de rigtige Synspuncter, hvorfra han betragtede Planterne; hvilke sees baade i Diagnoserne og i de udførlige Beskrivelser
- 4) At han ved sine lærde og skarpsindige Underfölgelser bevarede for Undergang de botaniske Skatte, for hvilke Forskål efter mange Lidelser blev en Martyrer, og for hvilke den danske Regiering havde opoffret betydelige Summer.
- 5) At han har dannet forskjellige Slægter efter stadige, og paa Naturen grundede Characterer, og berigtiget mange flere.
- 6) At han har udvidet Botanikens Grændser ved fortreffelige Beskrivelser og Fremstillelser med omtrent 1100 nye Plantearter, og berigtiget feilagtige eller utydelige Beskrivelser ved et Antal af henved 700, og endelig:
- 7) At han med alt dette, skiöndt stræng i sin Dom over det flette og pralende, var retfærdig, agtede Fortienesten hvor den fandtes, gik den endog en anden Vei,

end den, han betraadte; og at han i sine Tanker om sig selv, var ligesaa beskeden, som i sin Adfærd.

Saaledes, og faameget virkede *Vahl*! Tæller man hans Dage, da levede han kun kort, thi han opnaaede kun en Alder af 54 Aar; men veier man hans Virksomhed, da levede han længe; og længe vil han endnu leve derved i Botaniker-nes Minde.
